

INNSENDT Denne artikkelen er ikke skrevet av en journalist i Agderposten, og er derfor ikke fri og uavhengig journalistikk. Artikkelen er i sin helhet laget av en ekstern bidragsyter. Vi har funnet innholdet interessant for våre lesere, og publiserer det derfor redigert og tilrettelagt av redaksjonen. Det betales ikke honorar for slike artikler.

Til holmer for å spise seg fete

Gjennom århundrer har holmene i skjærgården for kystbonden vært det setra var for innlandsbonden. Det var hit de sendte dyra for at de skulle spise seg feite.

Øyer og holmer. Her vokste det saftig gress om sommeren og den næringsrike og vintergrønne røsslyngen holdt liv i sauer og geiter på vinterbeite.

Øyene og holmene i den sørlandske skjærgården er kystens kulturlandskap, skapt av kystbønder, ild og beitende husdyr.

Allerede for flere hundre år siden begynte folk å rydde skog på holmene for å få fram beitemark og lyng.

I dag er mer enn 90 prosent av disse kystlyngheiene, som hadde sin største utbredelse i Norge på 1800-tallet, forsvunnet. Da beiting, rydding av vegetasjon og jevnlig lyngbrenning uteble, vokste det igjen fram busker og trær på holmene.

Derfor er mange av øyene og holmene i skjærgården i dag nesten helt gjenrodd.

Nye kystbønder tar holmene i bruk. Planter og dyr som er avhengig av de åpne lyngheiene står i fare for å forsvinne med lyngheiene.

Derfor er kystlyngheiene i dag definert som en utvalgt naturtype og er underlagt spesielt vern.

Kystbonden, sauer og geiter er forvaltningsmyndighetenes gode hjelpere i arbeidet med å bevare disse kystlyngheiene.

Ved å sende dyra på beite i skjærgården tar de opp tradisjonene med lyngbrenning, rydding og husdyrbeite på holmene.

Den viktige røsslyngen. Det er røsslyngen som dominerer og skaper kystlyng-

De beitende sauene bidrar til å holde vegetasjonen nede slik at holmene beholder sitt særpreg.

Den eviggrønne røsslyngen trives godt i det vintermilde kystklimaet. Foto: Øivind Berg

«Kystbonden, sauer og geiter er forvaltningsmyndighetenes gode hjelpere»

heiene. Denne lyngen er en god fôrplante. Den er vintergrønn og inneholder mye næring hele året.

Derfor har holmene tradisjonelt vært viktige vinterbeiter for sau og geit. Når røsslyngen ble for gammel og grov, ble den svidd av på seinvinteren, slik at nye skudd kunne spire neste vår.

Nye vekster. I tillegg vokste det fram en blanding av gress, urter og mindre lyngplanter. Til sammen utgjorde det gode sommerbeiter

for både sauer og kyr.

Den aktive lyngheidriften gjorde det mulig å kombinere jordbruk og fiske for dem som bodde langs kysten, og i dag

ser vi at det er noen som viderefører denne tradisjonen.

Beitepatruljen. Firmaet RAGG i Tvedestrand spesialiserer seg på å husdyrhold med hardføre raser som kasjmirgeit og gammelnorsk sauerase – såkalt utgangersau eller villsau.

Geitene er nesten altetende. Bregner, småbusker, einer og krattskog forsvinner der geitene har beitet.

Etter hvert vokser det fram urter, planter og gress som sauene kan beite på. Man kan gjerne si det slik at geitene er forpatruljen som gjør grovarbeidet, og så kommer sauene etter og finbeiter landskapet.

Aktiv forvaltning. Selv om geit og sau er effektive «slåmaskiner», klarer de ikke hele jobben alene.

Foto: Ida Monrad Haugen

Spekholmen på Ytre Lyngør er blant de mest attraktive friluftsområdene i Tvedestrand kommune og i den kommende nasjonalparken. Den lune, grunne lagunen på sørvestsiden av holmen er en populær naturhavn for småbåtfolket. Foto: Øivind Berg

Når røsslyngen blir for gammel og grov, blir den svidd av på vinteren, slik at nye skudd kan spire neste vår. Foto: Asbjørn Aanonsen

Menneskene i RAGG tar seg av manuell rydding og brenning før kasjmirgeitene og sauene tar over.

På den måten utfyller bonde og buskap hverandre slik at kulturlandskapet holdes ryddig og åpent. Dette er et godt eksempel på aktiv forvaltning, sier miljøvernrådgiver Asbjørn Aanonsen i Tvedestrand kommune.

Mottok pris. Tvedestrand kommune og RAGG ved Anders Lyche Oppegaard og Tor Granerud fikk Kulturlandskapsprisen 2014 for sitt arbeid med skjøtsel av kulturlandskapet på Furøya og Hestøya i Tvedestrand, og erfaringene fra Furøya tar de med seg til de andre beiteholmene i skjærgården.

Spekholmen og nautholmene. En båttur i Tvedestrands skjærgård avdekker at

det er beitedyr på Kjeholmen (Lyngør fyr), Speken og Nautholmene.

Spekholmen, også kalt Speken, er den sørligste odden på Ytre Lyngør. Den er preget av blankskurte svaberg med sprekker hvor vegetasjonen klorer seg fast.

Det siste året har det vært drevet aktivt skjøtselsarbeid med rydding og brenning av einer og gammel lyng, og landskapet har åpnet seg, og gamle kulturminner har dukket opp når busker og kratt har blitt fjernet.

Til sommeren blir det ekstra fint å gjøre strandhogg på Speken og Nautholmene.

Øivind Berg

FAKTA

Raet – Sørlandets nasjonalpark

● De fleste nasjonalparker, i Norge og verden, ligger langt fra folk. Raet nasjonalpark vil omfatte områder som i dag brukes både til næring og rekreasjon. Nasjonalparken vil derfor fortsatt bli preget av tradisjonsrike aktiviteter knyttet til aktivt friluftsliv og bærekraftig bruk – i vernede områder tilrettelagt for en type bruk som fører til at vi alle føler ansvar. Kort sagt: Vern gjennom bruk.

● I en serie artikler setter fagfolk hos Fylkesmannen i Aust-Agder og kommunene Tvedestrand, Arendal og Grimstad fokus på livet og aktiviteter året rundt i områder som vil bli innlemmet i Raet Nasjonalpark.